

Stolt, sterk, synlig

FRA REDAKTØREN

KARI TVEITO

E-post: kari.tveito@tidsskriftet.no

Kari Tveito er medisinsk redaktør i Tidsskriftet. Hun er lege og ph.d.

Mennesker med funksjonsnedsettelse har rett til selv å forme sine liv. Det får de ikke i Norge.

Foto: Einar Nilsen

Det var en vanlig dag på jobben. Forsker Bergljot Gjelsvik var på vei til et møte på universitetet i Oxford da hun falt ned en trapp og «inn i en annen verden» (1). Fra å være en frisk 42-åring, forteller dokumentaren «Fallet» på NRK, var psykologen brått blitt en pasient med nakkeskade som er avhengig av rullestol og andres hjelp.

Rundt 15 % av verdens befolkning lever med en funksjonsnedsettelse (2). Det gjør denne gruppen til verdens største minoritet, ifølge Verdens helseorganisasjon (WHO). Mennesker med nedsatt funksjonsevne opplever oftere enn andre diskriminering og at det er vanskelig å delta på ulike samfunnsarenaer, for eksempel i arbeidslivet.

I 2006 vedtok FN en egen konvensjon for mennesker med nedsatt funksjonsevne (2). Hovedformålet med konvensjonen er å sikre mennesker med nedsatt funksjonsevne de samme menneskerettighetene som alle andre. Norge skrev under i 2007 og ratifiserte konvensjonen i 2013. Det betyr at den norske stat er forpliktet til å følge det som står der. Norge har i tillegg en egen diskriminerings- og tilgjengelighetslov, som skal sikre like muligheter og rettigheter til samfunnsdeltakelse for alle uavhengig av funksjonsevne, og hindre diskriminering i utdanning, arbeidsliv og andre samfunnsområder.

I Brennpunkt-programmet om Bergljot Gjelsvik så vi at hun måtte bo på en institusjon for eldre i påvente av tilrettelegging for å kunne bo hjemme (1). Da hun søkte kommunen om brukerstyrt personlig assistent for blant annet å kunne jobbe igjen, fikk hun ikke innvilget nok timer til at dette lot seg gjøre.

Det blir opp til kommunene å vurdere hvorvidt søkeres ønsker og behov ligger innenfor rammene de har for å tilby slike tjenester

Brukerstyrt personlig assistanse (BPA) innebærer at personer med nedsatt funksjonsevne får en personlig assistent som bistår i hverdagen (3). Ordningen skiller seg fra for eksempel hjemmesykepleie fordi brukeren selv rekrutterer og bestemmer oppgavene til en eller noen få personer. Nylig satte regjeringen ned et offentlig utvalg som skal foreslå forbedringer for ordningen (4). Det er et kjærkomment tiltak. For selv om retten til brukerstyrt personlig assistanse ble lovfestet i 2015, er det fortsatt store forskjeller mellom tilbudene i ulike kommuner, og mange opplever at ordningen ikke fungerer slik den er tenkt (3). Brukere forteller blant annet om kommuner som kontrollerer hva de utmålte timene blir brukt til, som betrakter funksjonsnedsettelse som sykdom, og som fokuserer på pleie- og omsorgsbehov.

Under en høring i Genève i mars ble Norge sterkt kritisert av FN for å neglisjere menneskerettighetene til mennesker med funksjonsnedsettelse (5). Samme dag stemte Stortinget ned et forslag om å innlemme FN-konvensjonen i den norske menneskerettsloven. Det er tankevekkende.

Slik ordningen med brukerstyrt assistent er forankret i lovverket, er tilbudet i praksis likestilt med andre omsorgstjenester. Dermed blir det opp til kommunene å vurdere hvorvidt søkeres ønsker og behov ligger innenfor rammene de har for å tilby slike tjenester. Uloba, organisasjonen som arbeider for like rettigheter for personer med funksjonsnedsettelse, og som står bak rapporten om erfaringene med brukerstyrt personlig assistent, mener at ordningen burde flyttes ut av helse- og omsorgssektoren (3). De har støtte fra blant andre likestillings- og diskrimineringsombud Hanne Bjurstrøm (6). Dette er et viktig diskusjonspunkt. Ordningen bør dessuten naturlig omfatte arenaer som skole, arbeid og fritid, og bør kunne benyttes også etter fylte 67 år, som nå er den øvre aldersgrensen. En slik utvidelse ville være i tråd med regjeringens strategi «Et samfunn for alle» for likestilling av mennesker med funksjonsnedsettelse, hvor utdanning, arbeid, helse og omsorg samt kultur og fritid er innsatsområder (7).

Dokumentaren «Fallet» satte søkelyset på situasjonen til tusenvis av mennesker i Norge (1). Mennesker som på grunn av holdninger og samfunnsbarrierer ikke får anledning til å leve livet sitt slik de ønsker. Stolthetsparaden er en årlig markering av rettigheten til personer med funksjonsnedsettelse med mottoet «stolt, sterk og synlig» (8). Paraden er viktig, men den burde ikke være nødvendig. For alle mennesker, uavhengig av hvordan armer og ben eller andre deler av kroppen fungerer, har sin plass og trengs i det fellesskapet vi kaller samfunnet. Frihet og rett til å kunne leve fullverdige og meningsfulle liv må gjelde for alle samfunnsborgere. Hvis ordningen med brukerstyrt assistent utvides i den kommende handlingsplanen som skal følge opp regjeringens strategi, vil det forhåpentligvis føre oss nærmere reell likestilling for personer med funksjonsnedsettelse.

LITTERATUR:

1. Kasnes EB. Bergljot falt inn i en annen verden. nrk.no. <https://www.nrk.no/dokumentar/xl/bergljot-falt-inn-i-en-annen-verden-1.14678778> Lest 27.9.2019.
2. FN-Sambandet. Konvensjon om rettigheter til personer med nedsatt funksjonsevne. <https://www.fn.no/Om-FN/Avtaler/Menneskerettigheter/Konvensjon-om-rettighetene-til-personer-med-nedsatt-funksjonsevne> Lest 27.9.2019.
3. Mitt liv – mitt ansvar! Ulobas erfaringsrapport om utviklingen av BPA – årsaker, konsekvenser og løsninger. <http://www.uloba.no/wp-content/uploads/2018/01/Mitt-liv-mitt-ansvar.pdf> Lest 27.9.2019.
4. Regjeringen.no. BPA-ordningen skal gjennomgås og forbedres. <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/ny-sidebpa-ordningen-skal-gjennomgas-og-forbedres/id2669572/> Lest 27.9.2019.
5. Funksjonshemmedes fellesorganisasjon. Klar kritikk til Norge under FN-høring. <https://www.ffa.no/aktuelt/2019/norge-bryter-menneskerettighetene-for-funksjonshemmede2>

/ Lest 27.9.2019.

6. Rønne KP. Likestillingsombudet med krass kritikk av kommune-Norge: Ber regjeringen vurdere å la staten overta BPA-ordningen.

<https://velferd.no/samfunnsstyring-aktuelt/2018/ber-regjeringen-vurdere-a-la-staten-overta-bpa-ordningen?sid=424&confirm=1&token=20a868b13ddbcae50c754204ae1cd66b> Lest 27.9.2019.

7. Regjeringen.no. Et samfunn for alle.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/bc8396c163f148dc8d4dc8707482e2be/et-samfunn-for-alle-regjeringens-strategi-for-likestilling-av-mennesker-med-funksjonsnedsettelse-for-perioden-2020-2023.pdf>
Lest 27.9.2019.

8. Uloba.no. Stolthetsparaden.

<https://www.uloba.no/funksjonshemmedes-likestilling/stolthetsparaden/> Lest 27.9.2019.

Publisert: 21. oktober 2019. Tidsskr Nor Legeforen. DOI: 10.4045/tidsskr.19.0638

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2020. Lastet ned fra tidsskriftet.no